

Олександр Володимирович СПАТАР

інженер з метрології служби головного метролога,
Миколаївське управління магістрального аміакопровода «Укрхімтрансаміак»
державного підприємства «Укрхімтрансаміак»
E-mail: spataraalexandr@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРУБОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Спатар, О. В. Сучасний стан функціонування труботранспортної системи регіону [Текст] / Олександр Володимирович Спатар // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 94–101. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Низька вартість транспортування трубопроводом виступає його конкурентною перевагою в порівнянні з іншими видами перевезень. Труботранспортна система відіграє важливу роль в забезпеченні економічної безпеки регіону та вигідної геополітичної позиції за рахунок транзиту газу до Європи.

Мета. Метою статті є дослідження проблематики конкурентоспроможності труботранспортної системи регіонів країни.

Метод (методологія). У процесі дослідження застосовано методи порівняння, аналізу, теоретичного дослідження джерел конкурентних переваг.

Результати. Розглянуто роль трубопровідного транспорту в Україні та Миколаївській області. Надано загальну протяжність шляхів сполучення в Україні за видами транспорту. Визначена роль України в світі за потужністю труботранспортної системи. Надано аналіз загального об'єму вантажообігу різних видів транспорту в Україні. Визначено частку труботранспортної системи в загальній структурі транспорту України. Розглянуто інтереси всіх сторін ланцюга «постачання – транзит – споживання». Встановлено несумісність принципів реформування енергетичного ринку, які пропонує ЄС, із аналогічними в Україні та Росії. Запропоновані стратегічні рішення розв'язання зазначеної ситуації.

Надано рекомендації досягнення конкурентоспроможності труботранспортної системи Миколаївської області. Розроблена стратегія підвищення конкурентоспроможності труботранспортної системи України в цілому, яка включає теоретичні засади регулювання якості, положення державної політики, вимоги щодо вдосконалення регулювання якості надання послуг, елементи державного регулювання (фінансові, економічні, адміністративно-організаційні та програми підтримки); шляхи вдосконалення механізму підвищення конкурентоспроможності труботранспортної інфраструктури країни.

Висновки. Пріоритетними шляхами та цілями подальшого розвитку труботранспортної системи регіону є: забезпечення ефективного та результативного функціонування на користь суспільства та держави; подальше удосконалення системи державного управління в даній сфері; організаційно-юридична та технологічна інтеграція й гармонізація суб'єктів господарської діяльності в ланцюгу «постачання – транзит – споживання»; подальший розвиток підприємств трубопровідного транспорту.

Ключові слова: труботранспортна система, регіон, магістральні, місцеві та внутрішні трубопроводи, нафта і нафтопродукти, газ, конкурентоспроможність.

CURRENT STATE OF THE PIPE SYSTEM OPERATION IN THE REGION

Abstract

Introduction. *The low cost of pipeline transportation is a competitive advantage over other types of transportation. The pipeline system plays an important role in ensuring the economic security of the region and Ukrainian favorable geopolitical position through gas transit to Europe.*

The purpose of the article is to study the problems of the pipeline system competitiveness of the country regions.

Method (methodology). *Methods of comparison, analysis, theoretical study of competitive advantage sources were applied in the process of research.*

Results. *The role of pipeline transport in Ukraine and Mykolaiv region is considered. The total length of transport routes in Ukraine by type of transport is given. The role of Ukraine in the world capacity of the pipeline transportation system is determined. The total volume analysis of freight turnover of different transport modes in Ukraine is provided. The share of pipeline system in the overall structure of Ukrainian transport is determined. The stakeholders' interests of the «supply-transit-consumption» chain are considered. The principles of reforming the energy market offered by the EU were found to be incompatible with those in Ukraine and Russia. Strategic solutions for solving this situation are proposed. Recommendations of achieving pipeline system competitiveness in the Nikolaev area are given. The strategy to increase the Ukraine's pipeline system competitiveness is developed, which includes theoretical foundations of quality regulation, state policy provisions, requirements for improving regulation of service delivery quality, elements of state regulation (financial, economic, administrative, organizational and support programs); ways to improve the competitiveness increasing mechanism of the country pipeline infrastructure.*

Conclusions. *Priority ways and goals for further development of the region's pipeline transportation system are: ensuring efficient and effective functioning for the benefit of society and the state; further improvement of the public administration system in this field; organizational, legal and technological integration and harmonization of business entities in the «supply-transit-consumption» chain; further development of pipeline enterprises.*

Keywords. *pipeline system, pipeline, main, local and internal pipelines, oil and oil products, gas, competitiveness.*

JEL classification: L95; O18

Вступ

Сьогодні трубопровідний транспорт є найбільш економічно вигідним і найефективнішим видом транспорту газу, нафти та нафтопродуктів на великі відстані. При цьому, якщо магістралями трубопроводної системи України транспортується близько 72% нафти і нафтопродуктів, то вже газу – всі 100%. Зважаючи на надзвичайну важливість трубопроводів для економічної безпеки регіону, актуальність питання ефективності функціонування трубопроводної системи Миколаївської області не викликає сумнівів. Це пояснюється тим, що без конкурентоспроможної трубопроводної системи на регіональному рівні Україна може втратити довіру та підтримку Європи, а також вплив і вагу на світовому сировинно-енергетичному ринку.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження проблематики конкурентоспроможності трубопроводної системи регіону. Для досягнення поставленої мети було вирішено

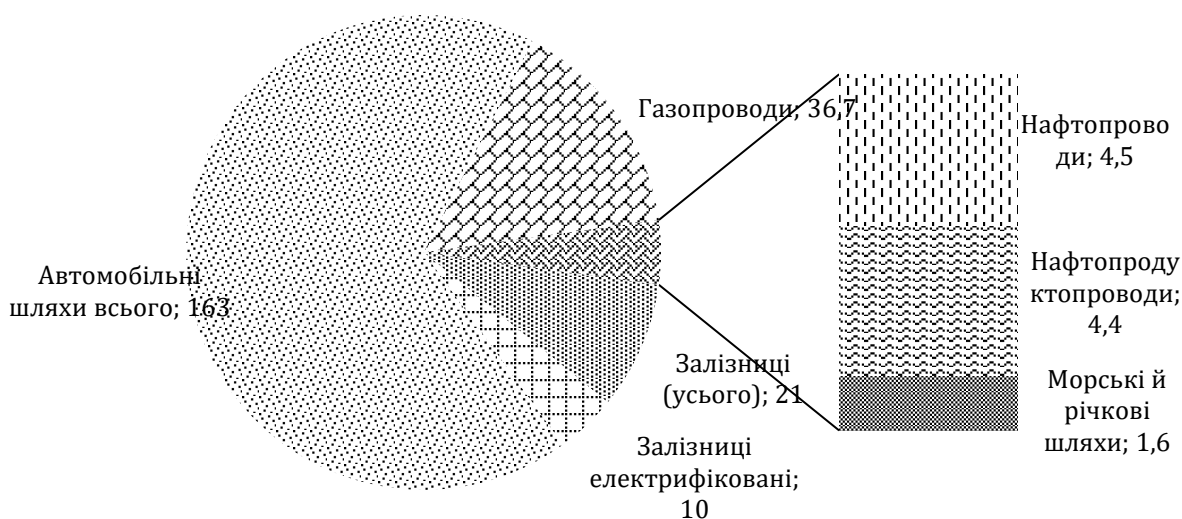
такі завдання: виокремити основні аспекти розвитку трубопровідного транспорту на сучасному етапі, провести аналіз факторів підвищення конкурентоспроможності галузі на світовому енергетичному ринку, запропонувати пропозиції щодо стратегічного планування підвищення конкурентоспроможності труботранспортної системи регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Трубопровідний транспорт є одним із найбільш економічних та надійних видів транспорту й активно використовується в Україні для транспортування газу, нафти, нафтопродуктів і деяких видів хімічних продуктів. Ефективність і висока продуктивність трубопроводів, низька вартість перекачування, відносно мала кількість персоналу для обслуговування мереж, можливість для постійного та безперервного транспортування сировини й екологічна чистота зробили труботранспортну систему незамінною для даного виду продуктів. Важливість трубопровідного транспорту для держави значима ще й тим, що Україна є найбільшим у світі транзитером природного газу, транспортуючи російський газ до Європи.

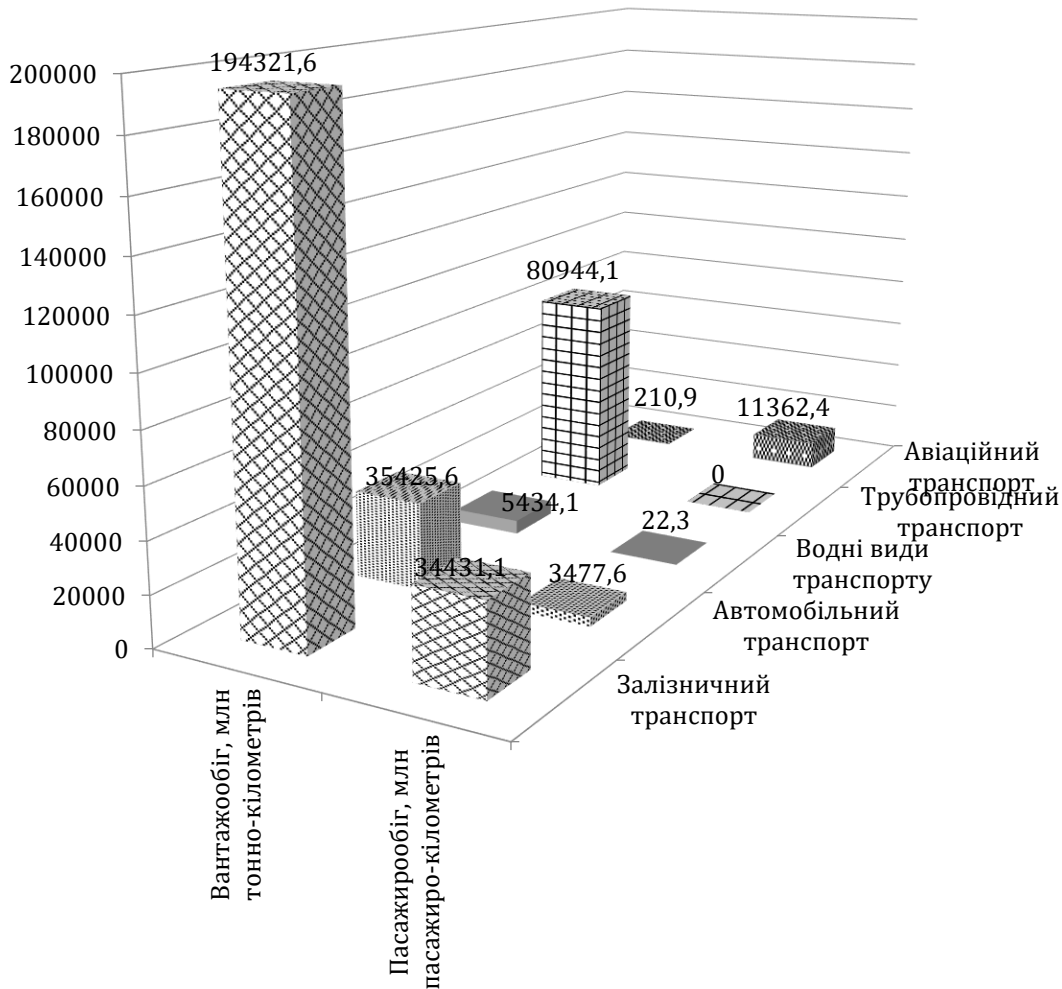
В Миколаївській області функціонує потужна транспортна система, до складу якої входить залізничний, морський, річковий, автомобільний, авіаційний та трубопровідний транспорт. Трубопровідний транспорт області представлений Миколаївським Державним підприємством «Укрхімтрансміак», що здійснює транзит рідкого аміаку по території України. Технічна можливість для транспортування рідкого аміаку до 3 млн тонн на рік.

В сучасних умовах безперебійна робота трубопровідного транспорту відіграє надважливу геополітичну роль. В цілому, вітчизняна труботранспортна система є досить розгалуженою і має загальну протяжність більше 45,6 тис. км (рис. 1).

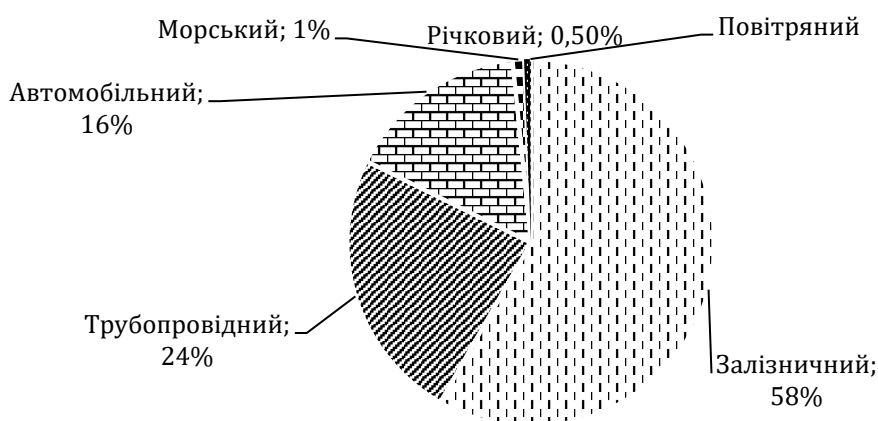

Рис. 1. Загальна протяжність шляхів сполучення в Україні та доля труботранспортної системи в ньому, тис. км.

За цим показником Україна займає п'яте місце в світі, поступаючись лише США, Російській Федерації, Канаді та Китаю. Її пропускна здатність на вході становить 290 млрд. куб. м., а на виході до країн Центральної, Східної та Західної Європи – близько 170 млрд. куб. м. на рік (рис. 2.). В загальному обсязі вантажообігу по Україні трубопровідний транспорт, за даними Державної служби статистики, займає вагому частку ринку з показником майже 81 млн. тонно-кілометрів, або ж 24% від усіх об'ємів вантажообігу (рис. 3.). Труботранспортна система регіону, незважаючи на найбільшу динаміку вантажообігу, значні перспективи росту і розвитку, була створена і продовжує залишатися орієнтованою на постачання газу, нафти та нафтопродуктів з Росії.

Рис. 2. Загальні об'єми вантажообігу різних видів транспорту в Україні (за даними на 01.12.2018), млн. тонно-кілометрів

Рис. 3. Частка труботранспортної системи України в загальній структурі транспорту, %

Аналізуючи зміни, які відбулися в галузі протягом усього часу незалежності нашої держави, відзначимо достатню спонтанність і хаотичність рішень владних структур в процесі реформування вітчизняної труботранспортної системи.

Транспортування енергоносіїв – це складний процес, який зачіпає інтереси відразу трьох суб'єктів – країни-постачальника, або ж експортера, країни-споживача, або імпортера, та країни-транзитера, або ж транспортувальника.

Для подальшого росту транспортування енергоносіїв по вітчизняній трубопроводній системі та підвищення її конкурентоспроможності необхідні спільні зусилля всіх трьох вищезазначених сторін. Проте практика свідчить, що спільні та узгоджені дії – це швидше виняток із правил, оскільки різнонаправленість цілей та засобів їх досягнення, диференціація інтересів та дезінтеграція ресурсів не дають змоги покращити ситуацію.

На регіональному рівні розглянемо стратегічні інтереси всіх сторін ланцюга «постачання – транзит – споживання» енергоресурсів.

1. Стратегічні інтереси постачальника:

- блокування спільних диверсифікаційних проектів ЄС та України;
- збереження практики довгострокових контрактів, монополізації поставок і подальшої делібералізації європейського енергетичного ринку;
- прагнення встановлення монопольних цін на нафту та газ через протидію документів «Третього пакету»;
- дискредитація української позиції в переговорах з ЄС для подальшого виключення України з них;
- намагання перешкодити та припинити процес інтеграції української ГТС до єдиного європейського енергетичного простору;
- збереження існуючого монополізованого та непрозорого ринку транспортування нафти і газу шляхом політико-економічного шантажу та задоволення кланово-олігархічних інтересів наближених до російської влади фінансово-промислових груп.

2. Стратегічні інтереси країни-транзитера:

- вирішення проблеми дефіциту енергоресурсів шляхом реверсних поставок і пошуку нових напрямків транспортування енергоносіїв;
- подальше реформування трубопроводної системи держави на засадах вимог і правового поля ЄС для подальшого розвитку системи та залучення інвестицій;
- нівелювання залежності від російських поставок енергоносіїв шляхом посилення української позиції в переговорах по транзиту;
- мінімізація транзитних ризиків через реінжиніринг поставок енергоресурсів з Росії до ЄС через введення норм про отримання газу та нафти на україно-російському кордоні з одночасним укладанням транзитних контрактів з українськими операторами;
- подальша синхронізація трубопроводної системи держави з європейською для ліквідації монополії РФ на енергетичному ринку;
- оптимізація української ГТС з метою підвищення внутрішньої конкуренції на енергетичному ринку та демонополізації оптової торгівлі енергоресурсами;
- збереження за державою контролю за трубопроводною системою з одночасним проведенням реформ у галузі;
- подолання монопольної залежності від поставок енергоресурсів з Росії через вихід на нові ринки нафти та газу, розробка власних родовищ вуглеводнів, збільшення об'ємів залучених іноземних інвестицій у галузь тощо.

3. Стратегічні інтереси споживача:

- подальше формування глобального LNG-ринку через формування та розвиток розгалуженої мережі LNG-терміналів;
- зменшення енергозалежності від російських поставок енергоресурсів через пошук нових джерел і маршрутів їх постачання з прикаспійського регіону;

- подальша диверсифікація європейського енергетичного ринку через посилення спотової торгівлі енергоресурсами та перегляду системи ціноутворення;
- посилення внутрішньої енергетичної конкуренції та нівелювання впливу ПАТ «Газпром» на формування єдиної європейської енергетичної політики;
- формування єдиної енергетичної системи ЄС та органічна інтеграція до неї магістральних трубопровідних мереж з метою демонополізації енергетичного ринку, оптимізації газо- та нафтопостачання і зрештою зниження енергозалежності країн Європи.

Головна причина – несумісність принципів реформування енергетичного ринку, які сьогодні пропагує ЄС, із тими принципами та методами адміністративно-політичного контролю, які збереглися сьогодні як в Росії, так і в Україні. Тому вдосконалення ринкових механізмів регулювання енергетичної політики нашої держави та лібералізація її енергетичного сектору неможливо без нівелювання впливу окремих олігархічно-кланових структур та їх монопольних прав на енергоринки.

Невирішеність протиріч і глобальних проблем робить неможливою не лише технологічно безпечну координацію енергетичної співпраці РФ, України та ЄС, а й продовжує залишати енергоринки всіх зацікавлених сторін ризикованими та конфлікто-генеруючими.

Для розв'язання ситуації пропонуємо прийняти низку стратегічних рішень (рис. 4).

Рис. 4. Стратегія підвищення конкурентоспроможності труботранспортної системи України

Для досягнення конкурентоспроможності труботранспортної системи Миколаївської області, необхідно:

- 1) ідентифікувати свої політико-економічні інтереси в перемовинах тріади РФ – Україна – ЄС для подальшої диверсифікації транзитних нафтогазових маршрутів;

---

2) формувати та послідовно реалізовувати власну енергетичну політику в сфері транзиту енергоресурсів з Росії до ЄС;

3) шукати нові механізми та шляхи транспортування нафти і газу через Україну до ЄС з інших регіонів, перш за все з прикаспійського регіону;

4) створити та зміцнити роль громадських наглядових інституцій за українською труботранспортною системою з числа представників науки, освіти, бізнесу;

5) розширювати та вдосконалювати співпрацю вітчизняних та європейських енергогенеруючих компаній;

6) гармонізувати вітчизняну нормативну базу в сфері трубопровідного транспорту з відповідними законодавчими нормами Євросоюзу, створити нові законодавчі гарантії, процедури та правила приватизації об'єктів вітчизняної труботранспортної системи, включаючи залучення іноземних інвестицій;

7) винести питання транзиту енергоресурсів на розгляд спільних міжпарламентських структур ЄС та України, вилучивши практику безпосереднього втручання в господарську діяльність енергогенеруючих компаній.

Зрозуміло, що підвищення ефективності трубопровідної системи регіону та підвищення її конкурентоспроможності можливе лише через впровадження науково та юридично обґрунтованих змін в єдиній державній політиці управління галуззю та поступову адаптацію і гармонізацію всіх норм та механізмів з відповідними нормами та законодавством Європейського Союзу.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Однією із стратегічних задач соціально-економічного розвитку регіону є розвиток труботранспортної системи Миколаївської області. Географічне розташування області, розгалужена потужна транспортна система, до складу якої входять всі види транспорту (залізничний, морський, річковий, автомобільний, авіаційний та трубопровідний), наявність судноплавних водних артерій – все це відіграє провідну роль для виконання та нарощування вантажоперевезень і розвитку Миколаївського транспортного вузла.

Виходячи з вищезазначених напрямів підвищення конкурентоспроможності труботранспортної системи регіону, пріоритетними шляхами та цілями подальшого її розвитку є забезпечення ефективного та результативного функціонування на користь суспільства та держави; подальше удосконалення системи державного управління в даній сфері; організаційно-юридична та технологічна інтеграція й гармонізація суб'єктів господарської діяльності в Україні, Європейському Союзі та Російській Федерації; подальший управлінсько-організаційний, промислово-економічний, інноваційний та техніко-технологічний розвиток підприємств трубопровідного транспорту.

Список літератури

1. Енергетична безпека України 2020: виклики, можливості, сценарії / Український інститут публічної політики [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://uipp.org.ua>.
2. Шевцова А. І. Енергетика України на шляху до європейської інтеграції : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетровський філіал НІСД, 2013. 148 с.
3. Ісаєва І. М. Стратегічні пріоритети та завдання держави з розвитку та забезпечення ефективного функціонування магістральних трубопровідних систем. *Розвиток системи державного управління в Україні*. № 1 (48), 2015. С. 1-6
4. Лагодієнко В. В., Корнієцький О. В. Логістика по-японськи: підвищення ефективності діяльності підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2014. №275. С. 207-210..
5. Лагодієнко В. В. Особливості стійкого розвитку регіонального

-
- електроенергетичного комплексу. *Ефективна економіка*, 2013. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4813>
6. Лагодієнко В.В. Сучасний розвиток регіонального електроенергетичного комплексу. *Ефективна економіка*, 2014. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4814>.
  7. Мандрик І. П., Маковецька Л. О. Перспективні напрями розвитку транспортної системи України в контексті процесів європейської інтеграції. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки*. 2015. № 4. С. 201–206.
  8. Осінчук З. П. Газотранспортна мережа України у системі газопостачання Європи. *Нафтова і газова промисловість*. 2009. № 2. С. 32–36.
  9. Партнерство ЕС – Україна – Росія очима іноземних дипломатів. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD133-134_2012_ukr.pdf.
  10. Саприкін В. Паливно-енергетичний комплекс України: готовність до євроінтеграції. *Дзеркало тижня*. 2012. № 39. С. 4.
  11. Удосконалення механізму регулювання газотранспортної системи України шляхом впровадження правил Енергетичного Співтовариства – спеціально розроблена пропозиція. URL: Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>.

References

1. Ukraine's Energy Security 2020: Challenges, Opportunities, Scenarios. Available at: <http://uipp.org.ua>.
2. Shevtsova, A. I. (2013). *Enerhetyka Ukrainy na shliakhu do ievropejs'koi intehratsii*. [Energy of Ukraine on the way to European integration: monograph]. Dnipropetrovs'kyj filial NISD, Dnipropetrovsk. Ukraine.
3. Isaieva, I. M. (2015). «Strategic priorities and tasks of the state for the development and maintenance of the effective functioning of main pipeline systems». *Rozvytok systemy derzhavnoho upravlinnia v Ukraini*. no. 1 (48), pp. 1-6.
4. Lagodiyenko, V. V. and Korniyecz`kyj, O. V. (2014). «Logistics in Japanese: Increasing the efficiency of enterprises». *Kul`tura narodov Pry`chernomor`ya*. no. 275. pp. 207-210.
5. Lahodiienko, V. V. (2013). «Features of sustainable development of regional power complex». *Efektivna ekonomika*, №10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4813>.
6. Lahodiienko, V. V. (2014). «Modern development of regional power complex». *Efektivna ekonomika*. no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4814>.
7. Mandryk, I. P., Makovets'ka, L. O. (2015). «Perspective directions of development of the transport system of Ukraine in the context of European integration processes». *Naukovyj visnyk Volyns'koho natsional'noho universytetu im. L. Ukrainky*. no. 4, pp. 201–206.
8. Osinchuk, Z. P. (2009). «The gas transportation network of Ukraine in the gas supply system in Europe». *Naftova i hazova promyslovis't'*. no. 2, pp. 32–36.
9. EU-Ukraine-Russia partnership through the eyes of foreign diplomats. Available at: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/eng/NSD133-134_2012_eng.pdf.
10. Saprykin, V. (2012). «Fuel and energy complex of Ukraine: readiness for European integration». *Dzerkalo tyzhnia*. no. 39, pp. 4.
11. Improvement of the mechanism of regulation of the gas transportation system of Ukraine by implementing the rules of the Energy Community - a specially developed proposal. Available at: <http://www.ier.com.ua>.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2019 р.